

12. Kaupunginmuseo¹⁾

Yleistä

Kertomusvuonna 1973 kaupunginmuseon toiminta suuntautui voimakkaasti erikoisnäyttelyiden järjestämiseen. Erityisesti kahden viime vuoden aikana kaupunginmuseo on pyrkinyt juuri erikoisnäyttelyiden avulla valottamaan eri piirteitä kaupungin menneisyydestä. Näyttelyitä museo saattoi järjestää sekä omissa että ulkopuolisissa tiloissa. Ensimmäisen kerran museo järjesti erikoisnäyttelyn myös sellaiselle yleisöryhmälle, joka toistaiseksi ei ole tottunut käyttämään museopalveluja, nimittäin lapsille. Lasten osasto »Olga & Oskar» saavutti menestyksen; kolmen aukioloviikon aikana siihen tutustui yli 14 000 kävijää, mikä osoittaa tämäntyyppisten palvelumuotojen tarvetta. Tilanpuute koettiin erityisesti tämän näyttelyn yhteydessä voimakkaana.

Ulkopuolisten tilojen käyttömahdollisuudet antoivat kaupunginmuseolle tilaisuuden järjestää laajempia näyttelyitä, mihin omissa tiloissa ei ole mahdollisuuksia. Amos Andersonin taidemuseo luovutti korvauksetta tilansa näyttelyä »Signe Brander — Helsingin valokuvaajana» varten. Kaupunginmuseo sai nyt kauan odottamansa tilaisuuden esitellä valokuvaaja Signe Branderin vv. 1907—1913 museon toimeksiannosta ottamia korkealuokkaisia valokuvia. Jugend-salissa kaupunginmuseo sai tilaisuuden esitellä aktiivista valokuvaustoimintaansa. Näyttelyiden he-

rättämää yleistä mielenkiintoa kuvaa toimintavuoden kävijämäärä, 53 963 henkeä, mikä on enemmän kuin minään aikaisempana vuonna.

Nykyhetken dokumentoimiseksi kaupunginmuseo on tehnyt valokuvausta, jonka kohteena on ollut Helsingin kaupunkikuva sekä helsinkiläisten arkeen ja juhlaan liittyvät tapahtumat. Vuodesta 1970 kaupunginmuseo on säännöllisesti vuosittain toteuttanut kaupunkikansatieteellistä tutkimus- ja inventointityötä, jonka avulla pyritään saamaan näyte nykyhetken asumisesta ja elämisestä. Kertomusvuonna tutkimuskohteena oli Vaasan kadun rakennukset, joissa valokuvattiin ja haastateltiin yhteensä 97 asuntoa ja toimipaikkaa.

Kertomusvuonna kokoelmiin liitettyä esineistöä on saatu paitsi yleisöltä myös huomattavassa määrin museon oman henkilökunnan toimesta. Erikoisnäyttelyiden yhteydessä saatiin kokoelmia kartutettua näyttelyiden aihepiirejä edustavalla esineistöllä. Museon tulisi jatkuvasti kohdistaa kokoelmiensa kartuttamista juuri nykyhetken tai lähi-menneyden esineistöllä. Tämä edellyttäisi nykyistä laajempaa yhteistoimintaa helsinkiläisten kanssa.

Voidakseen palvella helsinkiläisiä nykyistä paremmin, kaupunginmuseo on nähnyt taroituksenmukaiseksi nykyisissä olosuhteissaan irrottaa kuva-arkisto erilliseksi toimintapisteksi. Marraskuun alusta saatiin tätä

¹⁾ Kertomukseen kuuluvat tilastotaulukot, joita ei ole otettu tähän teokseen, on julkaistu Helsingin Kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa ja kaupunginmuseon toimintakertomuksen eripainoksessa.

varten vuokratilat talosta Fabianinkatu 9. Tämä merkitsee kuitenkin kaupunginmuseon toimintayksiköiden hajasijoittumista. Ihanteellinen tilanne voidaan saavuttaa vasta, kun kaikki pääosaston toiminnot voidaan sijoittaa yhteen tarkoituksenmukaisesti suunniteltuun rakennukseen, uuteen toimitaloon, jonka paras sijoituspaikka olisi kaupungin toiminnallisessa keskustassa. Jotta museo pysyy täyttämään yhteiskunnallisen tiedonvälittäjän tehtävänsä, tulee sillä olla toimintojensa edellyttämät tilat sekä riittävä tieteellisen koulutuksen saanut henkilökunta.

Museolautakunta

Jäseninä ovat museolautakuntaan kertomusvuonna kuuluneet fil.maist. Anni Voipio, fil.yo. Mats Kockberg, fil.maist. Bengt von Bonsdorff, työnjohtaja Raimo Kilpinen ja lehtori Jyrki Lohi. Kaupunginhallituksen edustajana oli museolautakunnassa järjestösiht. Usko Ruuskanen. Kaupunginvaltuuston valitsemana puheenjohtajana toimi fil.maist. Bengt von Bonsdorff ja sihteerinä viran puolesta museonjohtaja Jarno Peltonen.

Lautakunta kokoontui kertomusvuonna 11 kertaa. Pöytäkirjoihin merkittiin 224 pykälää.

Henkilökunta

Vakinaiset virat: Museonjohtaja, kaksi museoamanuenssia, kaksi museoassistenttia, arkistojärjestäjä, kassanhoitaja sekä toimitoapulainen.

Tilapäiset virat: Vahtimestari.

Työsuhteiset toimihenkilöt: Viisi tutkimusapulaista, talonmies-varastonhoitaja, neljä museonvartija-siivoojaa sekä siivooja.

Tämän lisäksi toimi pääosastossa opastaja tuntityössä ja projektituontoisissa ym. määräaikaistehtävissä oli tutkimusapulaishenkilöitä ym. työ-

voimaa siten, että palkkoja ja palkkioita maksettiin yli 60 henkilölle.

Toinen museoamanuenssin virka saatiin vuoden alusta, missä yhteydessä lakkautettiin yksi museoassistentin virka. Entisten museoapulaisten ja -harjoittelijain työsuhteiset toimet muutettiin nimikkeeltään tutkimusapulaisten toimiksi samoin vuoden alusta.

Kaupunginmuseon museoassistentti Huldra Ingeborg Törnudd kuoli 24.1. Museon palveluksessa hän oli yhtäjaksoisesti vuodesta 1956. Kaupunginmuseon valokuvaustoimintaa pitkäaikaisesti toteuttanut taidevalokuvaaja Constantin Grünberg kuoli 16.10.

Kaupunginmuseon edustajana rakennuskulttuuritoimikunnassa, Skandinavisen museoliiton Suomen osaston työvaliokunnassa, elokuvatoimikunnassa sekä kaupunginhallituksen asettamassa työryhmässä julkisten rakennusten ja merkittävien nähtävyyshankkeiden merkitsemiseksi kilvin oli museonjoht. Peltonen, joka toukokuusta lähtien on lisäksi ollut ICOMin (Conseil International des Musées) Suomen toimikunnan puheenjohtaja. Museonjohtaja on lisäksi osallistunut Helsingin Yliopiston asettaman museoalan koulutustoimikunnan kokouksiin sekä ollut Suomen museoliiton sääntöuudistuskomitean jäsenenä. Yhdysmiehenä Malmi—Tapanila—Pukinmäki—Puistola -projektissa oli museoaman. Leena Arkio, joka myös oli kaupunginmuseon edustajana Tuomarinkylän kartanon alueen maankäyttöä suunnittelevassa työryhmässä sekä kulttuurihistoriallisen tutkimuksen yhdistämistä valvovassa työryhmässä. Koulutusasiamiehenä toimi museoaman. Marja-Liisa Lampinen.

Suomen museoliiton 50. vuosikokoukseen Helsingissä 15.4. sekä museopäiville 14.—16.4. osallistuivat museolautakunnan jäsenet Voipio, Kilpinen ja Lohi sekä museonjoht. Peltonen. Juhlakokouksessa ojennettiin liitolle lahjana teos Helsingin kaupungin historia. Helsingin kaupunki tarjosi juhlakokouksen osanottajille lounaan ravintola Finlandskaftetissa.

Museonjohtaja osallistui virastopäällikköpäiville syyskuussa, ICOMin neuvoa-antavan komitean ja toimeenpanevan komitean kokouksiin Pariisissa kesäkuussa sekä Euroopan museonjohtajien kokoukseen 30.9.—5.10. Firenzessä lokakuussa. Taidemuseopäivillä Vaasassa joulukuussa oli kaupunginmuseon edustajana lautakunnan jäsen von Bonsdorff. Satakunnan museon uuden toimitalon vihkiäistilaisuuteen Porissa 28.9. osallistuivat kaupunginmuseon edustajina museonjohtaja, museoaman. Lampinen sekä museoassistent. Lehto, jotka luovuttivat tilaisuudessa Porin kaupungin museolautakunnalle Helsingin kaupungin lahjana teoksen Helsingin kaupungin historia. Kansainväliseen mitalitaitteen kongressiin Helsingissä 23.—26.8. osallistuivat museonjohtaja sekä tutkimusapul. Liddy Stockmann. Pohjoismaiseen valokuvamuseo- ja tutkijasymposiumiin Porvoossa 6.—11.8. osallistui arkistojärj. Taimi Montell.

Kunnallishallinnon kurssin 19.—30.3. suoritti museoassistent. Sinikka Vainio ja toimistotekniikan kurssin 19.2.—2.3. toim.apul. Merja Koski.

K o k o e l m a t

Kartuttaminen. Esinekokoelmat karttuivat seuraavasti:

Kirjoja	351
Karttoja ja merikortteja	10
Rakennus- ja asemapiirroksia	609
Postikortteja	715
Maalauksia, piirroksia, grafiikkaa ..	13
Veistoksia, korkokuvia	—
Pienoismalleja	24
Leimasimia, leimoja, sinettejä	1
Merkkejä, säännöstelykortteja	166
Mitaleja ja rahoja	35
Huonekaluja	49
Kulta-, hopea-, tina-, lasi- ja posliini- esineitä	205
Talousesineitä	112

Nautintovälineitä	33
Aseita	—
Virkapukuja ja kunniamerkkejä	55
Tekstiilejä	1 020
Pikkuesineitä	227
Leikkikaluja, soittimia	484
Koneita, kojeita, työkaluja	313
Maalöytöjä	17
Rakennusten osia	15
Arkistoaineistoa	841
Apteekkiesineistöä	30
Yhteensä	5 325

Kuva-arkiston valokuvakokoelmiin numeroitiin:

Valokuvakopioita ja negatiiveja	4 655
Väridiapositiiveja	300
Reproduktiokuvia	97
Kaitafilmejä	258
Yhteensä	5 310

Esineistön hankintaeriä oli 444, joista puolet lahjoituksia. Kuva-arkiston kokoelmiin saatiin lahjoituksena 2 083 valokuvaa.

Kertomusvuoden aikana karttuneesta esineistöstä esitellään seuraavassa eräitä:

Kulta-, hopea-, tina-, lasi- ja posliiniesineet. Museon keräämää helsinkiläisten kulta- ja hopeaseppien tuotantoa esittelevää kokoelmaa täydennettiin hopeisella sokerikolla, jonka on valmistanut helsinkiläinen hopeaseppä Henrik Sandberg v. 1796. Sokerikon tiedetään kuuluneen kauppaneuvos Johan Sederholmille. Tillander Oy:n puolesta pääkonsuli Herbert Tillander luovutti ylipormestari Teuvo Auralle erään maailman huomattavimman timantin Le Grand Sancyin jäljennöksen, joka liitettiin kaupunginmuseon kokoelmiin. Sancy on aikoinaan kuulunut Aurora Demidoffille (myöh. Karamzin), jonka omistuksessa olleessa Hakasalmen huvilassa toimii tällä hetkellä kaupunginmuseon pääosasto. Oik.tiet.kand. Birgit Söderlund lahjoitti lahjaksi saamansa hopeisen nukan kahvikaluston, joka on valmistettu Birminghamissa v.

1905—1906. Helsinkiläisten kupariseppien tuotantoa edustavina esineinä saatiin kokoelma kasareita, kattiloita ja kahvipannuja, joiden valmistajina ovat olleet mm. helsinkiläiset A. A. Barck, V. W. Holmberg ja M. F. Häntinen.

Tekstiilejä. Tekstiilikokoelmat ovat kasvanneet lukuisin lahjoituksin. Saaduista asukonaisuuksista mainittakoon mm. everstinna Hedvig Wava Granlundille kuulunut ratsastuspuku, kotital.opett. Elisa Myyrimaan lahjoituksena tyttöjen vaatteita 1960- ja 70-luvulta, Helsingin kaupungin keskuspesulasta kaupungin sairaaloiden käyttämiä potilas-asuja ja tullivartijan virkapuku vuosilta 1949—1957 saatiin joht. Eero A. Martikaisen lahjana. Professori Aune Lindström lahjoitti itsensä ja sisarensa omistamia yliopett. Irja Maliniemelle kuuluneita cocktail-hattuja. Rouva Nadja von Schoultz lahjoitti kokoelman viuhkoja. Rouva Kirsti Gallen-Kallelan lahjoittama laaja tekstiilikokoelma käsitti mm. nuken-, lasten- ja aikuisten asusteita sekä liinavaatteita. Nykyhetken asusteita edustavia näytteitä ostettiin kokoelmiin mm. eri vaatetusliikkeiden alennusmyynneistä.

Huonekaluja. Museon vanhimpien huonekalujen kokoelmaa saatettiin kertomusvuonna täydentää eri helsinkiläiskoteihin kuuluneilla huonekaluilla. Näistä mainittakoon mm. 1700-luvun puolimaissa ja jälkipuoliskolla valmistetut pähkinäpuinen kirjoituslipasto, matka-arkku ja seinähyllykkö, 1800-luvun alun esineistönä mm. empiretyyliset kirjoituslipasto, Tukholman hallileimalla varustetut kynttilälamput, pikkutuolit sekä Turussa valmistettu silkille kirjottu taulu. 1800-luvun jälkipuoliskon kodinsisustusta edustaa ekon. Tanéli Havun lahjoittama Pietarista aikoinaan ostettu tamminen ruokasalin kaappi. 1920-lukua edustavina huonekaluina saatiin kokoelmiin rva Ritva Salmelan lahjoittama tamminen sohvakalusto, joka aikoinaan on kuulunut Annalan kartanoon.

Työvälineitä. Kaupunginmuseon ja Pienteollisuuden keskusliiton yhteistoiminnassa

järjestämän näyttelyn »Käsityötä ja pienteollisuutta» aikana kaupunginmuseo sai kokoelmiinsa lahjoituksina eri ammattialoilla käytettyä työvälineistöä sekä eri alojen valmiita tuotteita. Erityisesti viime aikojen kehitys on tuntuvasti muuttanut sekä työvälineitä että tuotteita eri aloilla, minkä johdosta ko. esineet muodostuvat arvokkaiksi dokumenteiksi valaistaessa sekä käsityömaisten että tehdasmaisten ammattien vaiheita Helsingissä. Kaupunginmuseo toivookin, että se jatkuvasti pystyisi kartuttamaan myös tämän alan esineistöä, mihin lisäksi lukeutuvat mm. eri ammateissa käytetyt työasut. Kirjansitojan työvälineitä saatiin rva Aino Vuorivirran lahjoituksena, nauhan ja nyöriinvalmistuksessa käytettyjä koneita ja työvälineitä Wilh. Salin Oy:ltä, tekn. Viljo Pälviöltä puusepän ja muurarin työkaluja, metallivalajan työkaluja Martti ja Reino Päiväkummulta, kähertäjämest. Lulu Saxellilta saatiin permanenttikoneita sekä hiustenkuivaajaa 1920- ja 1930-luvulta, kultaaajamest. Reino Savolaiselta joukko kultaaajan työkaluja ja työnäytteitä sekä Osk. Eriksson Oy:n lahjoituksena optikon työvälineitä 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta. Lisäksi Kääty Oy lahjoitti valmistamiaan yhdistys- ym. merkkejä ja neuvoja.

Leluja. Kaupunginmuseon kokoelmiin saatiin lukuisia näytteitä sekä vanhemmista että uudemmissa leluista. Vanhimpia leikkikaluja edustaa englantilaista alkuperää oleva soitto-rasia, jossa on lasikuvun sisällä merenranta-maisema aalloilla keinuvine purjelaivoineen ja toimivine tuulimyllyineen. Laterna Magica, nykyaikaisen diaprojektorin varhaisvaihe, saatiin 62 kuvalevyineen dipl.ins. Jaakko Ignatiuksen perillisten lahjoituksena. Neiti Siiri Timgren lahjoitti mielenkiintoisen kokoelman nukkeja, nuken huonekaluja ja astioita. Rva Erna Kjällmanilta saatiin erityisesti 1940-luvun painokuva-arkkeja ja askarteluvälineitä. Nukkeja on sisältynyt myös neiti Kaino Korhosen, tekstiilikonservaattori Salme Kuutin sekä Kirsti Gallen-Kallelan ja

*»Olga & Oskar»-näyttelyn
askarteluosasto.
Sysselsättningsavdelningen på
»Olga & Oskar» utställningen.
Foto Kari Hakli.*

Mary Norringin lahjoituksiin. 1930- ja 1940-lukujen puuleluja, mm. potkualautoja, leikki-autosarjoja, saatiin osittain lahjoituksena Niemen tehtailta samoin kuin nykyajan tuotantoa olevia puuleluja Aarikka-Koru Oy:ltä.

Rakennusten osat. Kaupunginmuseon kokoelmissa olevien, etupäässä puretuista rakennuksista peräisin olevia osia ja yksityiskohtia täydensivät kertomusvuonna mm. Pietarinkatu 8:sta saadut hella-kaakeliuuni ja tiskipöytä. Ikkunaruutuja kehyksineen talletettiin mm. talosta Linnankatu 5, jossa kulu- van vuoden aikana uusittiin ikkunat. Ns. Tempon talosta, Mannerheimint. 4, talletettiin julkisivun koristeosia.

Maalauksia, piirroksia ja grafiikkaa. Henkilökuvia esittävään kokoelmaan saatiin taitelija Alice Kairan lahjoituksena kirjasto-aman. Gunnar Otto Waseniuksen muotokuva sekä rva Maggie Golowinin lahjoittamat,

E. J. Löfgrenin v. 1874 maalaamat muotokuvat, jotka esittävät kamreeri, hovineuvos Carl Alexander Weckströmiä ja hänen vaimoaan Leontine Weckströmiä.

Helsingin kaupunkikuvaa esittävistä maalauksista mainittakoon mm. S. A. Keinäsen 1900-luvun alussa maalaama näkymä Kansallisteatterin takaa, A. Ahtajan Suojasää-niminen maalaus v:lta 1944, jossa on näkyvissä Annan- ja Kampinkatujen kulma silloisine väestösuojan aitoineen sekä Thelma Salon maalaus Puu-Vallila v:lta 1972. Kaija-Riitta Iivosen »Espa» edustaa Arabian taideteollista tuotantoa, jota kaupunginmuseolla on kokoelmissaan eri aikakausilta.

Esinemäärältään lukuisimpia olivat mm. johtaja Erik Nyholmin lahjoittama kokoelma helmi- ja ristipistokirjailtuja tauluja, tyy-nyjä, rasioita ja kansioita ym. sekä rva Mary Norringin lahjoittama kokoelma astioita, kä-

sitöitä, asusteita, tekstiilejä, koruja, leluja ym.

Museon kokoelmiin talletetusta esineistöstä on suurin osa peräisin viime vuosisadalta tai aivan tämän vuosisadan alusta. Viime vuosikymmenien ja viime aikojen helsinkiläisten asumista ja elämäntapaa valaiseva esineistö oli kokoelmissa edustettuna edelleen vain lähinnä satunnaisin näyttein. Museon eräänä pyrkimyksenä onkin saada viime aikojen yleistä kehitystä kuvaavaa esineistöä nykyistä runsaammin toivoen, että myös helsinkiläiset kiinnittäisivät tähän entistä enemmän huomiota.

Kokoelmien hoito ja luettelointi. Esineistön konservointiin käytettiin ulkopuolista työvoimaa oman henkilökunnan lisäksi. Lähes koko henkilökunta osallistui vuosittain tapahtuvaan perusnäyttelyssä olevan esineistön hoitoon. Erityistä huomiota kiinnitettiin edelleen mm. tekstiilien, taideteosten sekä erilaisen piirustusten hoitoon. Tekstiilien hoidosta vastasi tekstiilikonservoiija Salme Kuutti, maalausten kunnostamisesta mm. taidekonservaattori Tuulikki Kilpinen. Museon laajaa tapettinäytekokoelmaa on hoitanut tutkimusapulainen Kaisu Tikkala.

Lehtileikearkisto, joka toimii Tuomarinkylän museossa, sisälsi kertomusvuoden lopussa 85 239 numeroitua ja hakusanoitettua leikettä. Tämän lisäksi on luetteloitu ja järjestetty hakusanoitain kaupunginkanslian lehtileikekokoelmaa.

Esineistön luetteloinnissa pyrittiin täydentämään vanhan esineistön luettelointia sekä luetteloimaan uusi, saapunut esineistö välittömästi. Puhtaaksikirjoitettuja luettelokortteja valmistui n. 2 000 kpl. Uutta esineistöä valokuvattiin tärkeysjärjestyksessä, samoin siitä laadittiin mittapiirroksia.

Kuva-arkiston kadunnimirekisteriin merkittiin kuvia 709 kpl, aiheenmukaiseen rekisteriin 1 259 kpl ja henkilökuvakortistoon 139 kpl. Kuva-arkisto toimitti 230 kuvatilausta, jotka yhteensä sisälsivät 1 161 kopiota. Julkaisuoikeudesta maksettiin 188 kualta.

Kuva-arkiston toiminnasta ja asiakaspalvelusta vastasi ark.järj. Taimi Montell. Kaupunginmuseon kuva-arkisto pyrkii toimimaan myös kaupungin eri virastojen ja laitosten teettämien valokuvien keskusarkistona sen jälkeen kun valokuvien aktueeli käyttö virastoissa ja laitoksissa on päättynyt. Kertomusvuonna järjestettiin eri virastoille ja laitoksille kysely, jonka avulla kartoitettiin näitten valokuvaustoimintaa sekä vanhojen valokuvien arkistointiin liittyviä problemeja.

Esineelliseen talletustoimintaan liittyen museo on saanut oikeuden tarkastaa huoltoviraston hallussa olevan esineistön, joka huutokaupataan kaupungin antamien huoltokustannusten peittämiseksi. Kokoelmien kannalta kiinnostavista esineistä museo esitti hintatarjouksen. Tehtävän hoiti museoassistentti Marja-Liisa Lehto.

Paikallismuseoitien keskuskortistointi. Museo jatkoi v. 1972 aloitettua Uudenmaan läänin paikallismuseoitien kokoelmien inventointia keskuskortistoa varten. Suomen museoliitto myönsi kertomusvuonna tätä varten 5 000 mk:n suuruisen apurahan. Kortistointityön kohteena oli Sipoon kotiseutumuseo, Sibbes Gården (528 esineluettelointia ja 965 valokuvaa) sekä Helsingin pitäjän kotiseutumuseo Vantaalla (590 esineluettelointia ja 809 valokuvaa).

Lainatut esineet ym. Valokuvia ja esineistöä luovutettiin lainana ulkopuolisiin näyttelyihin seuraavasti: Helsingin kaupungin kaupunginkanslialle, kaupunkisuunnitteluvirastolle sekä liikennelaitokselle.

Helsingin Juhlaviikkojen konserttiin nuotiteline,

Hotelli- ja ravintolamuseon näyttelyyn neljä valokuvaa,

Hämeenlinnan museon näyttelyyn läkkiämpäriin valmistusta esittävä diasarja,

Prins Eugens Waldemarsudden näyttelyyn kaksi Magnus von Wrightin öljymaalausta,

Suomen rakennustaiteen museon C. L. Engelin -näyttelyyn neljä C. L. Engelin akvarellia ja

Suomen taideakatemian Kuvia Suomesta -kiertonäyttelyyn W. Johanssonin öljymaalus Vaasankatu 15.

Valokuvaustoiminta

Keskeisellä sijalla museon toiminnassa oli kaupunkikuvaus, jonka kohteena ensisijaisesti oli muutoksen alaiseksi joutuva rakennuskanta. Toiminta tehostui museon saatua käyttöönsä oman kameran. Eri valokuvaajien avulla toteutettiin kuvausohjelmaa koko kaupunkialueella. Purettavia rakennuksia ja muuttuvia katunäkymiä talletettiin eniten kantakaupungin ohella myös Oulunkylässä, Malmilla ja Tapanilassa. Kuvauskohteina olivat edelleen myös monet liike- yms. huoneistot, joissa tapahtuva toiminta tai sisustus muuttui. Kaupunkikuvaukseen sisällytettiin edelleen myös kaupunkilaisten arkielämään ja juhlapäiviin liittyviä aiheita. Kuvausohjelmaa toteutti suurimmaksi osaksi valokuvaaja Kari Hakli.

Tutkimus- ja julkaisutoiminta

Tutkimustoiminnassa pystyttiin edelleenkin toteuttamaan kaupunkikansatieteellistä tutkimustyötä sekä rakennushistoriallista inventointia. Vaasankadulla toteutettiin laajamittainen haastattelu- ja inventointi yhteensä 73 ruokakunnassa ja 24 toimipaikassa. Työhön kuului asumiseen ja elintapoihin liittyvien kysymysten haastattelu sekä sisustusten ja irtaimiston inventointi mittapiirroksin ja valokuvauksin. Tämän lisäksi haastateltiin mm. eri ammattialojen edustajia.

Kaupungintalokorttelin pohjoissivun rakennuksissa toteutettiin rakennushistoriallinen selvitys. Työn suoritti tutkimusapulainen Veikko Pakkanen.

Kertomusvuonna julkaistiin museon toimesta seuraavat esitteet:

Toimintakertomus vuodelta 1972. Painos-

määrät: 500. (Ruotsin- ja englanninkielinen referaatti).

Toimintakertomus lähetettiin mm. tärkeimpiin suomalaisiin museoihin sekä ensimmäisen kerran myös tärkeimpiin pääkaupunkien museoihin eri maissa.

Opaskirja: Domarby museum.

Erikoisnäyttelyiden esitteitä sekä museon kuva-arkiston toimintaa esittelevä esite.

Vuosisadan vaihteen Helsinkiä esittelevät kaksi kuva-arkkia lasten osaston »Olga & Oskar» yhteydessä.

Näyttelytoiminta

Perusnäyttelyt. Molempien osastojen perusnäyttelyt olivat avoinna klo 12—16, torstaisin klo 12—20, lauantaisin suljettuina. Pääsymaksuina perittiin aikuisilta 1 mk; lapsilta, eläkeläisiltä, varusmiehiltä sekä ryhmien jäseniltä 50 p. Torstaisin pääsy oli edelleen ilmainen. Pääsymaksua ei ole peritty koululais- yms. opintoryhmiltä, opiskelijoilta ja tutkijoilta. Pääosaston näyttelytilat olivat suljettuina yleisöltä 12.11. lähtien korjaustöiden johdosta.

Erikoisnäyttelyt. Kaupunginmuseo järjesti kertomusvuonna seuraavat erikoisnäyttelyt:

Pääosasto (Hakasalmen huvila)

1. Magnus von Wright Helsingin kuvaajana.

Näyttely Helsingin juhlatuokkien aikana.

Näyttelyyn oli valittu museon kokoelmista Magnus von Wrightin Helsinki-aiheisia öljymaalauksia, akvarelleja sekä lyijykynäpiirustuksia. Näyttelyyn lainattiin teoksia myös Ateneumin taide-museolta ja Suomen Kansallismuseolta. Näyttelyn olivat laatineet tutkimusapulainen Ebba Brännback ja museonjohtaja Jarno Peltonen.

2. Lastenosasto »Olga & Oskar» 13.9.—7.10.

Näyttely oli suunniteltu leikki- ja kansakouluikäisille. Näyttelyn aineisto oli koottu museon esine- ja valokuvako-

*Käsityötä ja pienteollisuutta
-näyttely 19.10.—11.11.1973.
Koristeleikkaajan työvälineis-
töä.
Hantverk och småindustri-ut-
ställning 19.10.—11.11.1973.
Arbetsredskap för dekorations-
snidare.
Foto Kari Hakli.*

koelmista. Näyttelyssä kerrottiin kahden helsinkiläislapsen »Olgan» ja »Os-karin» elämästä vuosisadan vaihteen Helsingissä. Näyttelyyn liittyi lisäksi askarteluosasto, jossa rakennettiin Helsingin keskustaa esittävää palikkakon-struktiota, elävöitettiin sen katuja irti-leikattavin kuvin; vaatetettiin puunuk-keja, leikittiin vanhoilla leluilla sekä piirrettiin näyttelyyn perustuvia aiheita tai selailtiin vanhoja lastenkirjoja. Näyt-telyn oli laatinut työryhmä, johon kuu-luivat museoassistentti Marja-Liisa Leh-to, tutkimusapulainen Helena Hakka-rainen ja museonjohtaja Jarno Peltonen konsulttinaan kuvaamataidonopettaja Päivi Paunu. Palikkakonstruktion oli suunnitellut kuvaamataidon opettaja Topi Heiskanen. Näyttely oli avoinna myös lauantaisin. Viikonloppuisin näyt-telyn askarteluosastossa avustivat las-

tentarhaopettajaseminaarin oppilaat Liisa Peltola ja Eeva Tiainen.

3. Käsityötä ja Pienteollisuutta 19.10.—11.11.

Näyttely liittyi Pienteollisuuden keskus-liiton 75-vuotisjuhliin. Näyttely esitteli Helsingin teollistumista 1800-luvun jäl-kipuoliskolla sekä eri ammattialojen ke-hittymistä. Edustettuina näyttelyssä oli-
vat mm. Helsingin vanhimpia teollisuu-den aloja; kuparisepän, kulta- ja hopea-sepän, kaivertajan, nyörintekijän, kilpi-maalajaan, kirjanpainajan ja -sitojan, puusepän, verhoilijan, suutarin, kultaa-jan, optikon, hammasteknikon, käher-täjän, modistin ja ompelijan alat. Esi-neistöä oli saatu lainaksi liiton jäseniltä sekä Suomen Kansallismuseolta. Näyt-telyn oli suunnitellut työryhmä, johon kaupunginmuseosta kuuluivat museo-assistentit Sinikka Vainio ja Marja-Lii-

sa Lehto sekä museonjohtaja Jarno Peltonen ja Pienteollisuuden keskusliitosta osastopäällikkö Raoul Johnsson, tiedotussihteeri Kirsti Alanen ja kauppaneuvos Mikko Nupponen.

S i v u o s a s t o (Tuomarinkylän museo)

1. Joulukuusi Helsingissä 1923. 20.12.—

Näyttely esitteli helsinkiläisten jouluvalmisteluja ja joulunviettoa v. 1923. Näyttelyn oli laatinut museoamanuenssi Leena Arkio.

U l k o p u o l i s e t t i l a t

1. Pasilan historiaa esittelevä osasto kaupunkisuunnitteluviraston Pasilannäyttelyssä.
2. »Tavataan Espiksellä» -näyttely Esplanaden näyteikkunoissa Helsinki-päivän viikolla.
3. »Terveisiä Helsingistä» 11.10.—4.11. Jugend-salissa.

Näyttelyssä oli esillä 74 postikorttia vuosisadan vaihteen Helsingistä sekä näiden näkymiä kesän 1973 esittävät valokuvat. Uudelleen kuvauksen oli tehnyt valokuvaaja Kari Hakli. Näyttelyn olivat suunnitelleet museonjohtaja Jarno Peltonen, museoamanuenssi Leena Arkio sekä tutkimusapulaiset Ebba Brännback ja Kaisa Tikkala.

4. Signe Brander Helsingin valokuvaajana 22.11.—30.12. Amos Andersonin taidemuseossa.

Näyttely esitteli valokuvaaja Signe Branderin kuvaustoimintaa vuosina 1907—1913, jolloin hän kaupunginmuseon toimeksiannosta kuvasi häviäviä katunäkymiä eri puolilla Helsinkiä. Näyttelyn olivat suunnitelleet arkistojärjestäjä Taimi Montell ja tutkimusapulainen Helena Hakkarainen. Näyttelyesitteen johdannon oli kirjoittanut lääket.lis. Valborg Stockmann-Lindholm.

Muut tilaisuuudet. Museo järjesti omissa tiloissaan seuraavat yleisötilaisuudet:

- Helsinki-päivä (12.6.) pääosastossa ja sivuosastossa.
- Näytelmä-, laulu- ja leikkitilaisuuksia lastenosaston »Olga & Oskar» yhteydessä (Ylioppilasteatteri 4 kertaa, Irja ja Matti Raninin Kasper-teatteri kerran).
- Tapaninpäivä sivuosastossa.
- Näyttelyn avajaisia ja lehdistötilaisuuksia järjestettiin kaikkiaan viiden näyttelyn yhteydessä.
- Pääosaston tiloissa ovat lisäksi pitäneet kokouksia Kokoomuksen Naiset ry ja Bibliofiilinen Seura ry.

Molemmissa osastoissa järjestettiin opastettuja yleisökierroksia torstaisin klo 18.30 (suom.) sekä sunnuntaisin klo 14 (suom.) ja klo 15 (ruots.). Opastusta annettiin lisäksi erilaisille ryhmille, joista huomattavimpana ovat olleet koululaiset. Opastusta pääosastossa on hoitanut hum.kand. Mary-Ann Elfving ja Tuomarinkylän museossa pääasiallisesti tutkimusapulainen Helena Rajas.

Helsingin kaupunginmuseon perusnäyttelyihin sekä erikoisnäyttelyihin tutustui 53 963 kävijää. Pääosastossa kävijöitä oli 31 221 ja sivuosastossa Tuomarinkylän museossa 8 405. Vuodesta 1972 yhteinen kävijämäärä kohosi 40%. Erikoisnäyttelyistä suosituin oli lastenosaston »Olga & Oskar», johon tutustui 14 000 lasta ja aikuista. Ryhmäkäyntejä tehtiin 330 (yht. 8 272 henkilöä). Pääosastossa käyneistä ryhmistä valtaosan muodostivat leikki-, kansa- ja oppikoululaiset. Tuomarinkylän museossa suurimpina ryhminä olivat leikkikoululaiset ja eläkeläiset. Pääosaston aukiolopäivistä merkittävin oli sunnuntai (27.1% kävijöistä). Lauantaisin museo oli edelleen suljettu. Kahden erikoisnäyttelyn aikana museo oli poikkeuksellisesti avoinna myös lauantaisin, jolloin eniten kävijöitä oli yleisinä viikkolepopäivinä lauantaina ja sunnuntaina (47.4% kävijöistä).

Tiedotustoiminta. Lehdistötilaisuuksia järjestettiin erikoisnäyttelyiden johdosta sekä yleisötilaisuuksia ja erikoisnäyttelyitä mainostettiin tärkeimmissä päivälehdissä.

12. Kaupunginmuseo

Pääosastoa ja sivuosastoa mainostettiin myös turisteille tarkoitetuissa julkaisuissa Helsinki This Week ja Helsinki Today. Helsingin kaupungin liikennelaitoksen busseihin ja raitiovaunuihin teetettiin uusi, molempia osastoja esittelevä mainos yhteistoiminnassa Gallen-Kallelan museon kanssa. Museon erikoisnäyttelyiden julisteita sekä museon toimintaa valaisevaa esitettä jaettiin Helsingin kaupungin virastoihin ja laitoksiin, kansakouluihin, oppikouluihin ja museoihin sekä yksityisiin liikkeisiin.

Helsingin kaupungin matkailutoimisto luovutti näyteikkunoitaan mm. museon erikoisnäyttelyiden esittelyille.

Tämän lisäksi useimmat päivälehdet julkaisivat tietoja museon toiminnasta tapahtumia ja näyttelyitä esittelevillä palstoillaan.

Toimitilat. Kertomusvuonna kuva-arkistolle vuokrattiin uusi 376 m²:n suuruinen toimitila talosta Fabianinkatu 9. Toimitilat eivät tarvittavan korjauksen johdosta ole toistaiseksi olleet käytössä.

Tilanahtaudesta kärsivät ensisijaisesti työkentely-, asiakaspalvelu- ja näyttelytilat, min-kä johdosta asiakaspalvelua pystyttiin hoitamaan vain rajoitetusti ja erikoisnäyttelyitä varten jouduttiin purkamaan perusnäyttelyä. Museon lisärakennusta esittäneen museokomitean mietinnön perusteella on kaupunginhallitus joulukuussa kehottanut kaupunkisuunnitteluvirastoa tutkimaan mahdollisuuksia museon näyttelytilatarpeen tyydyttämiseen tulevaisuudessa Terassitorin alueella. Rakennettavasta Eduskuntatalon väestön-

suojusta kaupunginmuseon käyttöön on varattu normaaliajan käyttöön 1 000 m².

Molemmissa osastoissa on murtohälytinallaiteisto ja automaattinen palohälytinjaestelmä. Murtohälyttimille järjestettiin vuosittainen huolto. Molemmat hälytinjaestelmät tarkastetaan kerran kuukaudessa. Ilmastointi- ja kostutuslaitteita ei museolla ole toistaiseksi. Erikoisnäyttelyitä varten hankittiin näyttelypanelisto sekä Diavision-esityslaite. Lisäksi käyttöön saatiin nauhuri. Varastoissa on rakennettu varastointitelineistöä sekä säilytyslaatikostoja (mm. kaakeliuuneille).

Tulot ja menot

Tuloja oli pääsylipuista, opaskirjojen ja postikorttien myynnistä sekä kuva-arkiston toimituksina kuvatilausten julkaisuoikeusmaksuista muodostuvat tulot.

	mk
Pääosasto	10 003
Tuomarinkylän museo	4 386
Kuva-arkiston julkaisuoikeusmaksut	2 280
Luontoisedut	3 042
Muut tulot	4 927
Yhteensä	24 638

Määrärahoja oli kertomusvuonna käytettävissä kaikkiaan 1 156 427 mk.

Menot olivat yhteensä 1 132 270 mk.